

Minigrammatik för jiddisch

Författare Susanne Sznajderman-Rytz ©

Förord

Tanken på en minigrammatik för jiddisch presenterades av Språkrådet. Jag åtog mig uppdraget och kände att ett stort ansvar och en viktig lucka kunde fyllas här. Inte för ett ögonblick funderade jag över vilka känslor detta skulle väcka. Ett ödmjukt tack till mina barn, Naomi, Daniel och Judith och min man Salle, som alltid gett mig uppmuntran i detta tidsödande arbete. Ni har inspirerat mig och gett mig styrka!

Under arbetets gång har jag hört klangbotten från min barndom och en värld jag själv aldrig upplevde. Genom mina föräldrar, min släkt, familjens vänner och uppväxten i Borås, fick jag ett ovärderligt kulturarv som gåva. Jiddisch och dess helgade bokstäver, som jag erövrade sittandes på min fars knä. Att de var heliga, förstod jag, genom hur de lärdes ut till mig. När jag precis börjat skolan, sa mina föräldrar som många andras, att det också hörde till den judiska bildningen att kunna läsa dessa heliga bokstäver.

Min far tog fram en siddur, den judiska bönboken, satte på sig sin hatt, och ljudade sig tillsammans med mig igenom dessa märkliga bokstäver och ålderdomliga ord.

Först senare i mitt liv har de återuppstått för att öppna det mysterie, som för mig var böcker och texter på jiddisch. I denna heliga förening möts nu allt från de vackra sånger som vaggade mig till sömns, de fantasiomspunna historier som berättades vid middagsbordet och alla de kära möten, som bara blivit möjliga med jiddisch och jiddischkulturen, som minsta gemensamma nämnare.

Denna minigrammatik tillägnar jag alla, som med jiddisch, levandegör den civilisation och de människor som mötte sitt öde med ljuven av dessa bokstäver på sina läppar. Stater och arméer kan förbjuda och bränna texter, radera ut människor och civilisationer, men så länge vi bär dessa bokstäver i vårt minne och i våra hjärtan lever de vidare.

Fortfarande uppfylld av att dessa bokstäver erbjudit mig ny kunskap, efterlängtd tröst och ett ovärderligt kulturarv, hoppas jag att läsaren av dessa sidor ska få en värdefull läsoplevelse. Må dessa ord på detta vis leva vidare

Tack för att du läst dessa rader,

Susanne

Sznajderman-Rytz

Borås 1 juni 2011

Kortfattad grammatik för jiddisch

Författare: Susanne Sznajderman-Rytz

Ett ungt språks historia

Jiddisch har sitt ursprung i Europa och har förekommit i Sverige sedan 1600-talet, mer kontinuerligt har det talats sedan slutet av 1700-talet, då de första judiska församlingarna i Sverige grundades. Jiddisch är ett germanskt språk, närmast besläktat med medeltida högtyska, som det ändå skiljer sig påtagligt från.

För judarna i Europa var jiddisch under mer än tusen år vardagsspråket, medan hebreiskan var reserverad för det religiösa livet. Ett stort antal hebreiska och arameiska ord och uttryck utgör en central del i jiddisch, ett språkligt arv från tiden före judarnas bosättning på den europeiska kontinenten. Dessa ord och uttryck är oftast förknippade med företeelser som har sitt ursprung i de gamla hebreiska texterna eller har anknytning till det religiöst ceremoniella.

Religiösa texter behålls av tradition på hebreiska och brukas tillsammans med det språk som är umgängesspråket. Det har medfört att hebreiska och jiddisch används sida vid sida och blandas.

För kvinnorna har jiddisch också varit det religiösa språket. Speciella bönböcker skrevs på jiddisch, där intimiteten med vår herre var påtaglig och innerlig. På jiddisch finns en stor litterär produktion av författare med högst varierande bakgrund. Bäst känd i Sverige är nobelpristagaren Isaak B. Singer.

Fyratusen talare i Sverige vid årsskiftet 1999-2000

Det exakta antalet jiddischtalare i Sverige i dag är svårt att skatta. Den judiska befolkningen i Sverige är av hävd flerspråkig. Bland ca 20 000 – 25 000 judar har ungefär 3 000 en genuin eller praktiserbar språkfärdighet i jiddisch. Andra skulle säga att de förstår jiddisch, men inte själva talar språket. Ytterligare några känner samhörighet med språket och nyttjar enstaka ord eller uttryck för att bekräfta sin grupp tillhörighet.

Alla grader och schatteringar finns. Språket används oftast inom familjen, bland släkt och vänner och i samband med förenings- och kulturaktiviteter. Judarna i Sverige har till största del sitt ursprung i den tyska och östeuropeiska tradition där jiddisch och jiddischkulturen utvecklades och blomstrade.

I vissa kvarter på Söder i Stockholm, i kvarteren kring Stampgatan i Göteborg och i stadsdelen Nöden i Lund fanns i början på 1900-talet mer täta jiddischspråkiga miljöer. Här brukades jiddisch som ett ”lingua franca” grannar emellan i vardag och helg, men också för att ta emot

impulser och nyheter från Europa och den övriga världen. För många var jiddisch det enda skriftspråk de behärskade.

Ursprung och släktskap

Språkvetare har funnit det problematiskt att reda ut jiddisch släktskapsförhållanden. Vissa forskare hävdar att den germanska strukturen är en senare del av språkets utveckling och att dess egentliga ursprung är äldre och slaviskt. Den bland språkvetare mest vedertagna beskrivningen är att språkets vagga stod i Rhenlandet. Den tidigaste formen av jiddisch växte fram där från 900-talet till 1200-talet och tydligt är att den grundläggande strukturen i stora delar liknar och sammanfaller med medelhögtyskan.

Jiddisch uppstod och utvecklades i en blomstrande kultur där de judiska församlingarna tilläts verka och utvecklas i stor självständighet. Språket är fast knutet till den judiska ashkenasiska befolkningen i Europa, d.v.s. de judar som levde i tysktalande områden, till skillnad från de sefardiska judarna som hade sitt ursprung i Spanien med egna traditioner och andra språk, exempelvis ladino, som också kallas judeo-spanska.

Mellan åren 1250 och 1500 förändrades jiddisch gradvis, och tillskott av uttryck från franskan och italienskan blir klart skönjbara. Under samma tid kom de jiddischtalande i kontakt med folkgrupper längre österut, och från Centraleuropa förflyttas språkets centrum österut. Språket består då av en äldre ”väst-jiddisch” och en yngre ”öst-jiddisch”.

Mot slutet av 1600-talet kan man finna att språket spridit sig via migration till största delen av Europa. Den språkliga gränsen sträckte sig från norra Italien i söder till den skandinaviska halvön i norr, från Holland och Frankrike i väst till Karpaterna i Ryssland i öst. Under 1800-talets stora folkförflyttningar följde jiddisch sina talare till Storbritannien, Nordamerika, Palestina, Latinamerika och Australien. Sin starkaste ställning hade jiddisch från senmedeltiden fram till 1939.

Väst-jiddisch talas inte längre

Västjiddisch dog i det närmaste ut i Västeuropa mot slutet av 1700-talet. I mitten av 1800-talet kom ”öst-jiddisch” till denna del av Europa med en ny våg judiska immigranter. Oavsett talarnas sociala och ekonomiska ställning var språket den gemenskap där Europas judar formade ett specifikt språk- och kulturhän förbi de gränser som markerades av nationer och kunga- eller furstendömen. Därmed kan det betraktas som ett icke-territoriellt språk.

Strax före andra världskriget hade språket cirka 12 miljoner talare. Till följd av förintelsen mer än halverades antalet talare mellan 1939 och 1945. För språket blev det ödeläggande. De som överlevde förintelsen och de som undkom de östeuropeiska judeförföljelserna, kunde inte återskapa de samhällen och de livsmiljöer där jiddisch hade haft sin givna hemvist och funktion. Andra världskriget förändrade språkets

förutsättningar i grunden, och de följande regimerna i Östeuropa och Sovjetunionen förbjöd jiddisch.

Ett sammansatt språk

Med en germansk språkstam, ett ordförråd med slaviska och huvuddelen tyska ordstammar, med stor andel hebreiska och arameiska ord, berikat med ett stort antal ord från romanska språk, och i modern tid engelska ord i den anglosaxiska delen av världen, kan jiddisch tyckas vara ett typiskt blandspråk. Men det innehåller också ett antal komplexa satstyper som är mycket ovanliga för blandspråk. Det är alltså svårt att kategorisera språket.

Ordförrådet visar tydliga spår av folkets vandringar: ord som *reden* (att tala), *gas* (gata) och *haynt* (i dag) är påverkade av österrikiska dialekter, medan *shver* (svärfar) snarare härstammar från schweizer-tyska. I vissa språkområden kan tvärtom det allmänna språkbruket uppvisa element av jiddisch och en inlåning som härrör från den jiddischtalande minoriteten. I dag är det mest påtagligt i modern amerikansk engelska, med ord som *schnorrrer* (snyltare), *chutzpah* (fräckhet, framfusighet) eller *schlemiel* (klantskalle) – dessa jiddischismer sprids nu intressant nog tillbaka till Europa.

Jiddisch har dock tre grundläggande komponenter. Det germanska inslaget är lätt att iaktta på alla nivåer i språket, men vissa med tyskan gemensamma drag har gått förlorade. För en jiddischtalare upplevs tyskan som bekant och förståelig. Dock brukar den motsatta riktningen inte vara lika enkel.

Det arameiska och hebreiska ursprunget gör sig främst märkbart som det heliga språket *loshn-kojdesb* i motsats till jiddisch, som kallas *mame-loshn*, modersmål. Ord och uttryck som hör hemma i heliga texter eller refererar till religiösa ceremonier och därmed utgör en länk till anfäderna, har bibehållits på arameiska/hebreiska, men fått ett assimilerat jiddischuttal. Ordet för helg är ett sådant exempel; *jom tov* (hebr.) blir *jontef*.

Hur vanliga ord av detta slag är, beror på sammanhanget och om talaren har ett språkbruk där dessa uttryck är gängse och bekräftar den sociala identiteten. De tillhör vardagen för en chassid (ortodox jude) i New York, medan de kan vara helt okända för en sekulariserad talare i samma stad.

Hebreiskan finns i hög utsträckning också närvarande i vardagsspråket. Ordet *balebos* (herre, värd) härstammar från hebreiskans *baal habajis* (herre i huset). Integrerat i jiddisch kan det få en feminin form *baleboste* och även en diminutiv *balebosl* (mask.) och *baleboste* (fem.). Troligt är att amerikanskans *boss* har sitt ursprung här. Andra vanliga ord från hebreiskan är *mazl* (lycka), *jam* (hav) och *sbo* (timme). Ett grammatiskt element av semitiskt ursprung är exempelvis pluralformen. Läkare heter *dokter* medan pluralen är *doktoyrim*.

Slaviska inlån har kommit till senare. De är till stor del benämningar för verksamheter och redskap som hörde till vardagslivet, t.ex. polskans *kapelush* (hatt; inlånat i polskan från italienskan). Vissa ändelser ger jiddisch en mer slavisk klang. Av *mame* (mamma) bildas *mameshi* och av *tate* (pappa) blir *tateshi*. Till skillnad från tyskans Grossmutter kallas mormor eller farmor *bube*, *bubele* eller *bubeshi* från polskans *babe*.

Interrogativa fraser kan börja med *tsi* polskans *czy*. Vissa substantiv har en hebreisk-germansk grundform med ett slaviskt suffix *-nik*, exempelvis *nudnik* (någon som alltid klagar). Denna form har sedan tagits in i engelskan som ett ordbildningselement, exempelvis i ordet *beatnik*.

Regionala varieteter

Liksom i de flesta språk finns ett stort antal varieteter. Sedan västjiddisch tynade bort kan man skönja tre huvudvarieteter: ukrainsk-jiddisch (Ukraina, Rumänien), polsk-jiddisch (Polen, Galizien och östra Ungern) och en nordöstlig (Litauen, Vitryssland).

Litauisk-jiddisch (litvisch) utgör normen för dagens standardiserade skriftspråk. Denna varietet har en högre litterär status. Språkakademin, YIVO, som grundades i Vilnius 1925, men numera har sitt säte i New York, har litvisch som utgångspunkt för sin verksamhet. Den största skillnaden mellan dialekterna är vokalljuden och ordförrådet. Även vissa grammatiska former kan vara särskiljande. Litvisch har ett tre-genussystem och ordförrådet är starkt tyskpåverkat. Den mest genuina varieteteten anses nog polsk-jiddisch vara. Lite folkloristiskt brukar man skilja mellan *putter-jiddisch* (litvisch) och *pitter-jiddisch* (poilisch); med utgångspunkt i uttalet av ordet för *smör* bestäms alltså om talaren gör bruk av den ena eller andra varieteteten.

Ljudsystem och alfabet

Jiddisch har 35 fonem, av vilka nio är vokaler. Det är fler konsonanter än i tyskan; i jiddisch finns bland annat palato-alveolara frikativor, affrikator och nasaler, d.v.s s-, sj-, n- och l-liknande ljud som artikuleras med tungan mellan hårda gommen och tandvallen. Däremot har jiddisch färre vokaler än tyskan. Främre rundade vokaler saknas, och tyskans *Glück* motsvaras av *glik* och *Löffel* av *lefl*. Långt /a/, /o/ och /e/ i tyska motsvaras av /o/, /oi/, /ei/: *Tag-tog*, *gross-grojs*, *geh!-ge!* Den tyska diftongen /au/ motsvaras av /a:/ respektive /oi/: *laufen-loffen*. Även i konsonanternas distribution finns skillnader. Exempelvis har jiddisch f eller p när tyskan har pf: *Pferd-ferd*, *Kopf-kop*.

Hebreiska tecken är det ursprungliga alfabetet för jiddisch. Via gudstjänstspråket arameiska/hebreiska kom dessa redan etablerade heliga bokstäver att användas även för jiddisch, som liksom hebreiskan skrivs från höger till vänster.

Alfabetet är konsonantiskt, med få undantag för några tecken som representerar vissa vokalljud. Numera finns en norm för att skriva jiddisch även med latinskt alfabet. Oavsett varietet eller dialekt är skriftspråket gemensamt. Bokstäverna fungerar också som siffror. Skriften finns i tryckstil och skrivstil, men saknar versaler och gemener.

Ordstruktur, ordböjning och syntax

Ordbildning och ordböjning i jiddisch ger en klar indikation om språkets historia. Ordens uppbyggnad stämmer i hög grad med tyska ords, d.v.s. en stam + avledningssuffix samt en del ord med prefix. Jiddisch skiljer inte på stark respektive svag adjektivböjning som i tyskan. Det finns ett tregenussystem och ett fyrkasussystem, men en viss sammansmältning kan skönjas och förenklingstendenser är vanliga. Exempelvis är bruket av *zich*, en generaliserad reflexiv, lika vanligt som en mer differentierad reflexiv som tyskans. Prefixen *ba-*, *far-*, *der-* motsvaras av de tyska varianterna *be-*, *ver-* och *er-* i orden *bashreiben* (beskriva), *farschreiben* (skriva ut, ordinera), *derschreiben*. (tillskriva).

Meningsbyggnad

Syntaxen skiljer sig från modern tyska på många punkter, även om det också finns likheter, t.ex. ett visst subjektstvång. Huvudsats och bisats i jiddisch har samma ordföljd, subjekt + verb + objekt, i både huvudsats och bisats. Det finita (tidsböjda) verbet har alltså inte slutställning, utan jiddisch är ett utpräglat så kallat V2-språk, d.v.s. det tidsböjda verbet kommer alltid som andra satsled. Precis som på svenska säger man t.ex. *er sogt, as si hot gebaken bilkalech*, ”han säger, att hon har bakat bullar”. Denna skillnad gäller också för infinitiv och particip. Tempussystemet skiljer sig också från tyskan; man använder perfekt i stället för preteritum. ”Han stannade i Paris” heter *er iz geblib'n in Paris* medan man på tyska säger *er blieb in Paris*. Frågesatser bildas på tre sätt, genom omvänd ordföljd, med rak ordföljd men med stigande ton mot satsens slut eller genom frågeord + omvänd ordföljd.

Jiddisch visar upp en företeelse som i internationell facklitteratur benämns ”stylistic fronting” men på svenska ofta kallas *inversion*: subjekt och finit verb byter plats i början av en sats. I jiddisch är detta obligatoriskt när en bisats saknar underordnande konjunktion, *ven hostu gezogt hot Max geleynt dos bukh*, ordagrant ”när har du sagt har Max läst boken?”. Jiddisch tillåter också dubbel eller t.o.m. trippel negation, vilket ger stora variations- och uttrycksmöjligheter. *Far a gesblogenem hunt tor men kein shteken nit vaizn* lyder t.ex. ett ordspråk, ordagrant ”För en slagen hund får man ingen käpp inte visa”.

Dagens jiddisch

Dagens jiddisch har inslag av alla de språk som finns i de omgivningar där jiddischtalare bor. Bland jiddischtalare i Sverige finns ord för vardagliga företeelser som fått en jiddischvariant: *ich gay dammsugeven noch mitik*, ”jag ska dammsuga i eftermiddag”, *mach mir zway smergosis*, ”gör i

ordning två smörgåsar åt mig!” Tyska verbformer och hebreiska pluralformer gör orden hemmastadda i jiddisch.

De många synonymerna har en särskiljande och stilistisk uppgift. Om synonymen har hebreiskt ursprung (med gammaltestamentlig innebörd) får den en värdig och högtidlig klang. Inlånad från ett omgivande språk (och betecknande en icke-judisk företeelse) fyller den ett utrymme där jiddisch saknar benämning eller benämningen är otillräcklig. Emellanåt får inlåningen en pejorativ betydelse och ger signaler utifrån en förförståelse hos avsändare och mottagare, som för den oinvigde är osynlig.

Som kuriosa minns jag hur författaren Isaak B. Singer till mig på jiddisch anförtrodde "... att naturligtvis skriver jag för hela världen, men mina texter är i första hand förståeliga och ämnade för de genuina polska judarna, som är hjältarna i mina verk". Med dessa ord, uttryckte han det språkliga hägn och den kulturgemenskap, som var den specifika miljön, där jiddisch hade sin ultimata giltighet.

Ofta sägs det om jiddisch att det varken duger att härska med eller att föra krig med. Skälet skulle vara att språket inte befunnit sig i en position, där ett ordförråd för detta ändamål utvecklats. Man kan dock fundera över om det över huvud taget hade varit möjligt att föra fram sionismen och bygga staten Israel om inte jiddisch tjänat som ett lingua franca för de inblandade. Språket blev det banverk på vilket idéerna fraktades oberoende av nationella, sociala eller ekonomiska gränser.

Några fraser och uttryck

Hej	<i>Sholem aleichem</i>
Hej då!	<i>Sholem aleichem</i>
Mitt modersmål är jiddisch	<i>Ich red mameloshn</i>
Jag förstår inte jiddisch	<i>Ich ferstey nisht jüdisch</i>
Jag bor i Sverige	<i>Ich voyn in Shwejdn</i>
Var så god! Tack!	<i>Bitte! A dank!</i>
Ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nio, tio	<i>Eins, zway, dray, fir, finf, zeks, zibn, acht, nain, zain</i>
Jag är hungrig	<i>Ich bin hing'rik</i>
Vad är klockan	<i>Vie shpeyt iz?</i>
Kan jag få er e-postadress	<i>Ken ich bakimmen ayer bliz- postadress</i>
Det är bra att kunna många språk	<i>Zis güt zi kennen a sach shprachn</i>
Har du någon hemsida?	<i>Host du a vebseit?</i>
Språkrådet	<i>Amt far shprachn</i>

Innehåll i den förenklade mini-grammatiken

- Alfabetet för jiddisch
- Adjektiv
- Adjektiv i singular
- Adjektiv i plural
- Bestämd artikel
- Obestämd artikel
- Modal Verb
- Negativa
- Substantiv
- Possessiva adjektiv
- Substantiv i plural
- Fråga ord
- Verb. Presens
- Verb. Förfluten tid
- Verb. Futurum
- Verb - att kunna
- Verb - att gå
- Verb - att ha

Alfabetet

För jiddisch används två sätt att skriva. Ett skrivsätt används för handskrift och ett annat för tryckt text. Både dessa är modifierade former av hebreiska bokstäver, som utgör förebilden och är den äldre skrivformen.

När den ursprungliga hebreiska skrivformen används, läser man jiddisch precis som hebreiska, från höger till vänster. Vårt sätt att skriva gemener och versaler förekommer inte i jiddisch.

I denna förenklade grammatik används också translittererad text med latinska bokstäver, en moderniserad standard, antagen av YIVO. Med translitterationen följer att vi skriver som på svenska och använder både versaler och gemener.

Adjektiv

Adjektiv och artiklar följer substantivens genus, i singular och plural och anpassas till kasus.

Adjektiv i singular

Singular

<i>Gut –god/ bra</i>	maskulinum	femininum	neutrum
nominativ	<i>gut -er</i>	<i>gut -e</i>	<i>gut, gut -e</i>
akusativ	<i>gut -n</i>	<i>gut -e</i>	<i>gut -e</i>
dativ	<i>gut -n</i>	<i>gut -er</i>	<i>gut -n</i>

I nominativ neutrum blir *gut* när det följs av en obestämd artikel (*a* eller *an*) *-e* eller *-er*. Maskulina adjektiv i nominativ slutar med *'-er'*. Detta lags till basen eller stammen.

Exempel på adjektiv i nominativ

Den gode mannen	<i>Der guter man</i>	
Den goda kvinnan	<i>Di gute froy</i>	
Det goda barnet	<i>Dos gute kind</i>	
En god man	<i>A guter man</i>	
En god kvinna	<i>A gute froy</i>	
Ett gott barn	<i>A gut(es) kind</i>	()

Exempel på adjektiv i ackusativ

Jag ser den lilla människan	<i>Ikh ze dos kleyne mentsbele</i>	
Jag ser den lilla kvinnan	<i>Ikh ze di kleyne froy</i>	
Jag hör den lilla hunden	<i>Ikh her dos kleyne hintele</i>	

Adjektiv med predikativ ställning

Huset är stort	<i>Dos hoyz iz groys</i>	
Trädgården är liten	<i>Der gortn iz kleyn</i>	
Hunden är bra	<i>Der hunt iz gut</i>	

Adjektivändelsen i plural är alltid *-e*

Gut	maskulinum	femininum	neutrum
nominativ	<i>gut -e</i>	<i>gut -e</i>	<i>gut -e</i>

I nominativ, ackusativ och dativ är adjektivändelsen alltid *-e* oberoende av substantivets pluralform.

Exempel

De bra hundarna springer fort	<i>Di gute hint loyfn geshvind</i>	
Jag såg de röda husen	<i>Ikh hob gezen di royte hayzer</i>	
Han läser de intressanta böckerna	<i>Er leynt di intresante bikber</i>	

Bestämd artikel

Den bestämda artikeln beror på substantivets genus och om det är i singular eller plural.

Bestämd artikel i singular i nominativ och i akkusativ ser ut som följer för 'tate' pappa, 'mame' mamma och 'bukh' bok.

Singular	maskulinum	femininum	neutrum
nominativ	<i>der tate</i>	<i>di mame</i>	<i>dos bukh</i>
akkusativ	<i>dem tate</i>	<i>di mame</i>	<i>dos bukh</i>
	()		
dativ	<i>der (dem) tate</i>	<i>di mame</i>	<i>dem</i>

I plural är bestämd artikel alltid 'di'

papporna	<i>di tates</i>	
mammorna	<i>di mames</i>	
böckerna	<i>di bikher</i>	

Exempel på bestämd artikel i plural

Jag ger en present till barnen	<i>Ikh gib a matone tsu di kinder</i>	
Bilarna är snabba	<i>Di oytos zaynen shnel</i>	
Böckerna är intressanta	<i>Di bikher zaynen interesant</i>	

Obestämd artikel

Den obestämda artikeln är 'a' eller 'an,. 'An' används framför vokal.

Modala verb

Modala verb (kunna, behöva, vilja, vara tvungen att) behöver inget 'tsu' när det följs av en infinitiv.

Exempel på modala hjälpverb på jiddisch

Jag vill tala jiddisch	<i>Ikh vil redn oyf yidish</i>	
Jag kan hälsa på dig i nästa vecka	<i>Ikh ken dikh bazukhn di kumendike vokh</i>	
Du måste bo hos oss	<i>Du zolst vayln bay undz</i>	

Negationer

Om objektet i satsen har en finit artikel (oavsett om det är singular eller plural), blir meningen negativ genom att man lägger till ett 'nit' efter verbet. Det sker på samma sätt om det inte finns ett objekt.

Jag har boken	<i>Ikh hob dos bukh</i>	
Jag har inte boken	<i>Ikh hob nit dos bukh</i>	
Jag bor i London	<i>Ikh voyn in London</i>	
Jag bor inte i London	<i>Ikh voyn nit in London</i>	

Substantiv

Substantiv kan vara maskulina, feminina eller neutrum

mannen	maskulinum	<i>der man</i>	
kvinnan	femininum	<i>di froy</i>	
boken	neutrum	<i>dos bukh</i>	

Substantiv i plural

Pluralen i jiddisch varierar och måste läras in. Vanliga ändelser för substantiv i plural är 'n', 'en', 's' and 'er'. Till detta återfinns ofta 'im' och 'is' från hebreiskan.

De flesta substantiv som slutar med 'e' får pluraländelsen 's'. Exempelvis

Substantiv	Singular	Plural
mamman	<i>di mame</i>	<i>di mames</i>
morfar/farfar	<i>der zeyde</i>	<i>di zeydes</i>

Dessa exempel illustrerar möjliga ändelser i plural för jiddisch.

Substantiv	Singular	Plural
boken	<i>dos bukh</i>	<i>di bikher</i>
ögat	<i>dos oyg</i>	<i>di oygn</i>
barnet	<i>dos kind</i>	<i>di kinder</i>
hjärtat	<i>dos harts</i>	<i>di hertser</i>

Possessiv

Dessa är de possessiva formerna av personliga pronomen. I plural lägger man till ett "e".

Singular

mitt hus	<i>mayn hoyz</i>	
ditt hus (sing)	<i>dayn hoyz</i>	
hans hus	<i>zayn hoyz</i>	
hennes hus	<i>ir hoyz</i>	
vårt hus	<i>undzer hoyz</i>	
ert hus (plural)	<i>ayer hoyz</i>	
deras hus	<i>zeyer hoyz</i>	

Plural

mina hus	<i>mayne hayzer</i>	
dina hus	<i>dayne hayzer</i>	
hennes hus	<i>ire hayzer</i>	
våra hus	<i>undzere hayzer</i>	
era hus	<i>ayere hayzer</i>	
deras hus	<i>zeyere hayzer</i>	

Frågeord

Hur fungerar det?	<i>Vi azoy arbet es?</i>	?
När kommer det fram?	<i>Ven kumt es on?</i>	?
Vem är det?	<i>Ver iz dos?</i>	?
Vad behöver du?	<i>Vos darfstu?</i>	?

Verb

Verb i jiddisch (infinitivform) slutar med '-n'. Exempelvis 'geyn' (att gå) eller 'voynen' (att bo).

Verb i presens

Presens bildas genom att man tar bort 'n' från stammen och lägger till de markerade ändelserna.

jag talar	<i>ihk red</i>
du talar	<i>du red -st</i>
han talar	<i>er red -t</i>

hon talar	<i>zi red -t</i>
vi talar	<i>mir red -n</i>
ni talar	<i>ir red -t</i>
de talar	<i>zey red -n</i>

Verb i imperfekt

För de flesta verb, är det förflutna konjugerat med hjälp av "hobn" (ha) och perfekt particip. Det förflutna i particip är normalt bildat genom att inleda med "ge-" före verbet.

Exempelvis böjs verbet "höra" i particip med hjälp av 'ge' + 'hern' som blir 'gehern', som sedan böjs med hjälp av 'hobn'.

jag har hört	<i>ikb hob gebert</i>	
du har hört (singular)	<i>du host gebert</i>	
han har hört	<i>er hot gebert</i>	
hon har hört	<i>zi hot gebert</i>	
vi har hört	<i>mir hobn gebert</i>	
ni har hört (plural)	<i>ir hot gebert</i>	
de har hört	<i>zey hobn gebert</i>	

Verbet 'att ha'

Att ha är av särskilt vikt, eftersom det är ett av de verb, som används för att bilda preteritum på jiddisch.

att ha	<i>hobn</i>	
jag har	<i>ikb hob</i>	
du har (singular)	<i>du host</i>	
han har	<i>er hot</i>	
hon har	<i>zi hot</i>	
vi har	<i>mir hobn</i>	
ni har (plural)	<i>ir hot</i>	
de har	<i>zey hobn</i>	

Verbet 'att vara'

Att vara är av särskild vikt, eftersom det är ett av de verb, som används för att bilda förfluten tid i jiddisch.

att vara	<i>zeyn</i>	
jag är	<i>ikh bin</i>	
du är (singular)	<i>du bist</i>	
han är	<i>er iz</i>	
hon är	<i>zi iz</i>	
vi är	<i>mir zaynen</i>	
ni är (plural)	<i>ir zayt</i>	
de är	<i>zey zaynen</i>	

Verbet 'att gå'

att gå	<i>geyn</i>	
jag går	<i>ikh gey</i>	
du går (singular)	<i>du geyst</i>	
han går	<i>er geyt</i>	
hon går	<i>zi geyt</i>	
vi går	<i>mir geyen</i>	
ni går (plural)	<i>ir geyt</i>	
de går	<i>zey geyen</i>	

Efterord

Jiddisch är i Sverige ett erkänt minoritetsspråk sedan år 2000. Tack vare detta erkännande har språket rehabiliterats och de som talar språket har fått stöd och upprättelse.

Med stor respekt och uppskattning vill jag passa på att tacka alla dem som stöttade språket och kulturen, på vägen fram till ratificeringen av Europarådets stadga om landsdels- och minoritetsspråk.